

◆ VIKERKAAR ◆

Nr. 10

Oktoober

1923

TALLINNA EESTI KIRJASTUS-ÜHISUS.]

„Vikerkaare“ lugejaile!

Lugupeetud „Vikerkaare“ lugejad!

„Vikerkaare“ toimetusel oleks väga huvitav teada saada, kes kõik meie ajakirja loevad ja kuidas see neile meeldib. Sellepärast palub „Vikerkaare“ toimetus saata kuni 15. novembrini vastused järgmistele küsimustele:

1. „Vikerkaare“ lugeja nimi ja elukoht.
2. Kus koolis ja mitmendas klassis õpib lugeja?
3. Kuidas saab lugeja „Vikerkaare“? (tellib ise, on lugemisringkonna liige, saab kooli raamatukogust, õpetajalt, seltsimeestelt j. n. e.)
4. Kuidas meeldib lugejale „Vikerkaar“ ja mis-sugused oleks ta soovid ajakirja suhtes?

Küsimuste tähtsuse pärast palub toimetus tingimata kõiki lugejaid oma nimed teatada ja kõigile tuttavale ja seltsilistele soovitada sedasama teha. Teated võivad olla ka postkaardil ja ka mitme lugeja poolt ühises kirjas saadetud. „Vikerkaare“ toimetuse aadress on: Tallinn, Suur-Tartu maantee nr. 44, k. 4.

Päale selle võib kirju saata või ära anda ka „Vikerkaare“ talitusele, mille aadress järgmine: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus, Pikk t. nr. 2 (asub säälsamas, kus „Päevalehe“ talituski).

Soovivad lugejad omi arvamisi avaldada varjunime all „Vikerkaare“ kohta ajakirja jõulunumbris, nagu läinud aastal, tahab toimetus ka sellele vastu tulla. Vastused olgu siis igakord erilehele kirjutatud ühes soovitava varjunimega. Saadetuse juures olgu, muidugi, toimetuse tarvis ka saatja õige nimi ja elukoht. Küsimused võiksid umbes järgmised olla:

1. Missugused jutud, luuletused ja pildid meeldisid mulle läinud aasta „Vikerkaares“?
2. Mida sooviksin „Vikerkaare“ tulevases aastakäigust leida?

Vastused saadetagu ära samuti 15. novembriks.

Avaldame ühtlasi tänu kõigile lugejaile, kes oma huvitavad vastused juba saatnud; oleme rõõmsad, et „Vikerkaar“ nii suurt armastust võitnud oma lugejate hulgas.

Tervitades omi noori sõpru

„Vikerkaare“ toimetus.

TALLINNA EESTI KIRJASTUS-ÜHISUS.

№ 10.

Vastutav toimetaja M. Nurmik.
Tegev toimetaja A. Oengo-Johanson.

1923.

II. AASTAKÄIK.

HILINE LIBLIK.

J. Oro.

Kergel tiivutusel liblik ruuge
tupest võrsunedes sügisesse hajameelselt lendas;
hiljaksjäänu, ülal lehestik ju nuuge,
hällis pettumusi sügisnukraid endas.

Ahmis noorust ihkavasse hinge
viimsed hääbumisel pudenevad kuldsed päiksekiired,
püüdis viimseid hellitavaid soojuslinge
kurvaks uneluseks meele — kevadviired. —

Oli sündind nooreks tiivuline,
rõõmu rõkatavat olemuses kergelt luulutama,
aga hiljaksjäänu iga viivuline
pandud üldist närbumist ning surma kuulutama.

SÜGISEL.

Kurblikult vilistab tuul telefontraatides, ja loogeldes läheb maantee läbi maastiku. Mõõda teed venivad aeglaselt kraamikoormad, väsinud, auravad hobused ees. All soolau-gastel lebab udu, ja säääl, kus linn, paistavad ainult tornid ähmase udu seest. Söödil seisab lehmakari, pääd norus. Karjus kükitab rõugu kõrval, kaks koera ees, pääd käppade vahel.

Lõpmata, lugemata lindude parv lendab halli taeva all, lõuna poole, lõuna poole kus alaline soe ilm, palmid, sügav-sinine taevask ja meri.

Kuld siin!... Hallid pilved laotuvad üle maa, ja mõni-kord kukub külm tiba vihma....

Vihma sajab.... Kari tammub, karjus taga läbi porise tänava kodu poole... kus ootavad soe tuba ja parajasti ahjust võetud leib tulijat.

Vihm aga on sadamas. Linna tornid on udu sees. Sügis!

K. E.

SÜGISVÄRVID.

Kadunud on suvi, ja lugemata hulk sügistunnuseid räägivad kurba juttu looduse peatsest närbumisest ja unne vajumisest. Sellegi poolest on see aeg rikas omapärase iluga, ja nii mõnigi looduse-sõber eelistab seda paljukiidetud kevadele.

Taimeriigis väheneb hiigla sammega erk ja silmale nähtav elu. Vähe on nüüd uusi juuretulistajaid; värvide mitmekesine sära rõõmustab aga siiski silma ja südant. Kui toredais värveis sädelevad aedades astrite ja kresside peenrad! Nõmmelagendikud lillatavad hilise kanarbiku ehtes. Helepunased pihlakamarjad ehivad aedu ja metsatukke.

Kõige omapärasem ja värvirikkam loodusilu esineb aga seda aegu puie lehis, mis värvuvad kirjuks mitmes toonis ja skaalas, — meie lehtpuumetsade kahjuks nii kiiresti mööduv toredus. Lepp ei muuda oma värvi, ta lehed langevad rohelistena. Kaselehed aga lähevad enne langemist heledaks ooker-kollaseks, nagu üldse kollane on valitsev kõigi sügisvärvide hulgas. Metskirsipuu värvub sügisel karmin-punaseks. Raskemeelse ilme omavad sügisel vanad tammed, mille lehestik juba enne puult langemist muutub tumedaks, peaaegu pruuniks. Alati lehis (okkai) sinirohelised männid ja kuused moodustavad mõjurikka pildi segametsas kirjude lehtpuude hulgas.

Leherohelise sügisvärviiks muutumine sünnib mõnel puul ühtlaselt, nii et terve lehelaba aegamööda ikka kollasemaks ja kollasemaks läheb; teiste puude lehed muutuvad esialgu kirjuks: lehe labale tekivad kollased või punased plekid, mis viimaks suurenedes kogu lehe sügisvärviliseks muudavad.

Suve lõpupoole hakkab lehtede tegevus vähenema seda mööda, kuivõrd väheneb toiduolluste saamine mullapinnast. Lehed saavad puudele ülearuseks ja hädaohtlikukski, kui arvesse võtta nende suurt auramispinda, tundelikkust külma vastu ja võimalust koguda lund oma vahele raske koormana. Selle tõttu heidavad puud lehed maha, kui talvekülmad lähevad. Oleks aga looduse kokkuhoidlikkuse sääduste vastane, kui lehed langeksid niisama ühes kõigi mahlade ja puu-

dele väärtusliikude toiduollustega, mille kogumine ja ümbertöötamine ometi nii suurt energiat nõudnud. Niisugusest kaotusest püüab puu murekalt hoiduda. Enne langemist saadab puu kõik süsivesinikud, munavalgeolluse, üldse kõik, millel taime elu kohta tähtsust, okstesse või koguni maa alla juurtesse, kus nad kindla puhkepaiga leiavad talvekülmi kartmata.

On kõik ained niiviisi kindlas kohas, pole lehed puule muud, kui üleliigne koorem, millest vaja vabaneda, sest nende rakud ei sisalda nüüd enam palju muud, kui väikseid helekollaseid terakesi (mis annavadki neile kollase värvi), mida tuleb vaadata, kui viimseid kõlbmatuid jäänuseid moondanud ja siis ärarännanud klorofiiliteradest.

Sügisvärvid tekivad keemilisel teel nagu juba öeldud, klorofiiliterade moondumise tõttu nimelt kollaseks tsantofiiliksi (zantophyl) või punaseks erütrofiiliksi (erythrophyl). Tõenäolik on, et hingamisel omandatud hapnik selles nähtuses suurt osa mängib, samuti ka päikese kiired. Viimane väide tundub meile iseäranis huvitavana, sest teame ju, et just päikese kiirte mõjul klorofiil ka sünnib. Et see aeg nii on, tõendab järgmine katse, mida meist igaüks hõlpsasti korraldada võib. Valame klaasi natuke piiritust, milles värskeid rohelist lehti leotame. Leheroheline, klorofiil, lahub piirituses*), mille tõttu piiritus läheb ilusaks heleroheliseks. Valame nüüd ühe osa sellest rohelisest piiritusest teise klaasi, mille asetame aknale päikese kätte. Ülejäänud piirituse paneme kappi või mujale pimedasse kohta. Ei lähe palju aega, kui piiritust mõlemas klaasis võrreldes näeme, et päikese käes seisnud klaasis on piiritus kaotanud oma ilusa värvi ja muutunud märksa kollasemaks, kui teises, pimedas seisvas klaasis, kus ta endiselt roheline. Katset jätkates näeme, et valguse käes olevas klaasis piirituse roheline värv täiesti kaob: päikese valgus hävitab klorofiili. Kirjeldatud nähtusega võime siis ka seletada asjaolu, et vihmasel udusel, päikesevaesel sügisel lehed mitte nii ruttu ja nii ilusasti kollaseks ei lähe ja mõnikord rohelistena langevadki (mis, muidugi, puule kahjulik peab olema, nagu eelpool öeldust järeldame). Samuti

*) Asjaolu, mis tähtis meeles pidada; teades seda, võime puhastada piiritusega kõiki leherohelise plekke ülikondadel, kingadel jne.

seisavad vilus olevail okstel lehed kauem rohelised, kui päikese pool asuvail, kus ainevahetus üldse on kiirem.

Okaspuud ei heida omi lehti — okkaid igal sügisel maha, sest need on sedavõrd tiheda ja paksu kestaga kaetud ja ühtlasi nii kitsapinnalised, et nad ei karda ei üleliigset auramist talvel, ei külma ega ka rasket lumikoormat. Kuid ka okaspuul vahelduvad lehed, olgugi harvem, kui lehtpuul, (2—3 aasta järele) ja muutuvad samuti enne langemist kollaseks ikka sellisama kokkuhoidlikkuse sääduse põhjal.

DR. KARL AUGUST HERMANNI HAUA-SAMBA AVAMISE PUHUL.

23. sept. s. a. avati Tartu ülikooli surnuaial Eesti tähtsamate tegelaste ja suure rahvahulga osavõttel pidulikult aksammas dr. K. A. Hermanni haual. Iseseisev Eesti ei unusta neid, kes enne tema suurt vabanemispäeva mullapõue varisenud, kelle elutöö on olnud teetasandajaks meie nüüd saabunud iseseisvusele.

On tähelepanu väärt, et hauasamba kapitaali kogumisel just kooli noorsugu tähtsat osa etendas: õppiva noorsoo poolt on kokku pandud üldse 36.000 marka.

Toome siinkohal mõne rea dr. K. A. Hermannini elu ja tegevuse üle:

Dr. K. A. Hermann elas oma lapsepõlve hoopis viletsais oludes. Ta sündis 1851. a. Põltsamaa läheduses Võhma külas, kus ta isa sepaks oli. Poisike sai juba üsna noorelt terved päevad omapääd olla, sest kellelgi polnud aega tema järele valvata, ega ka teda õpetada. Peaaegu ilma teiste abita õpib ta juba 4½-aastaselt lugema. See nagu määras ka tema edaspidise õppimise viisi, sest suurema osa oma haridusest omandas Hermann iseõppimise teel. „Vaevalisemalt ei ole vist keegi Eesti poisikene oma haridusekäiku alanud, kui Hermann. Kui ta paar aastat Anikvere külakoolis oli käinud ja siis Põltsamaa kihelkonnakoolis tahtis edasi õppida, ei olnud vanematel nii paljugi jõudu, et nad poisile leivakoti oleks võinud kooli kaasa anda. Kuid kooliõpilased ei lasknud heasüdamlist ja lahket seltsilist, kes päälegi neist targem oli ja nõrgemaid võis õppimises järele aidata, mitte nälgida, vaid igaüks söötis teda kordamööda oma kotist ja kui kõik läbi olnud, saanud Hermann päev otsa kooliõp. Beermannini laualt süüa.“ (Kampmann.) Juba koolis oli Hermann suur muusikaarmastaja. Kihelkonnakoolis, 16 a. vana olles, komponeeris ta laulu „Süda tuksub, tuks, tuks — —“, mis nüüd igaühele tuttav.

Suurte raskustega läheb Hermannil korda jõuda iseõppimise teel keskkooli lõputunnistuseni. Õppides esiti Tartu, siis Leipzigi ülikoolis, omandab ta filosoofia-doktori aukraadi. 1880. a. asub ta kodumaale tööle, kus ta mitmesuguseid raamatuid Eesti keele ja laulu alal kirjutas ja päale selle „Postimeest“ toimetetas.

Hermannini tähtsam töö on „Eesti keele grammatika“, esimene sellesisuline raamat, mis kirjutatud Eesti keeles. Selles raamatus esinevad ka Hermannini oma loodud eestikeelsed oskussõnad (seni tarvitati võõrakeelseid), mis meie päevini püsinud. Seda tööd peetakse kõige täielisemaks Eesti keele grammatikaks, mis seni ilmunud.

Dr. Hermann on tegutsenud ka ilukirjanikuna, kuid sel alal ei saa ta teeneid kuigi suureks pidada. Hermannini kõige tähtsam tööpõld oli aga laul ja mäng, mida ta lapsest saadik

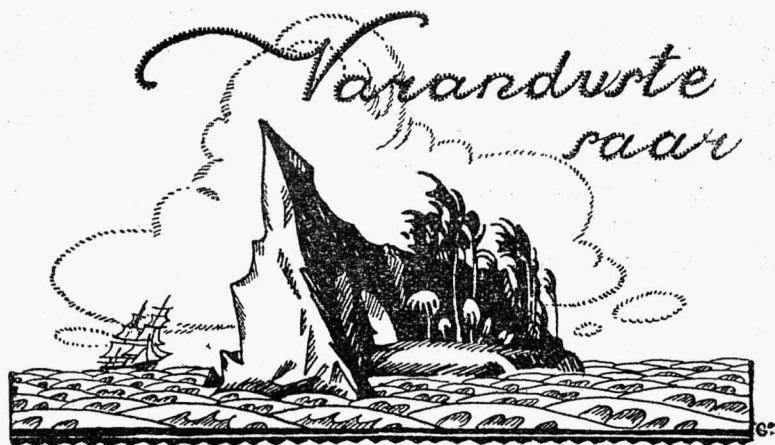
nii väga armastas. Tema poolt välja antud „Eesti kandlede“, kus suur osa viise Hermanni enese komponeeritud, olid armastatud noodiraamatud ja mõjusid suuresti meie laulu edendamiseks kaasa. Ka tema „Laulu ja mängu leht“ oli laialdaselt tuntud ja lugupeetud ajakiri.

Dr. Hermanni loodud lauludest on paljud juba unustatud; paljud elavad aga edasi, olles tuttavad ja armsad kõigile. Nad on lihtsad, ilusad, täis meloodiat ja hõiskamist;

neis on palju suurt ja sügavat armastust isamaa vastu, sest nende looja oli ise vaimustatud isamaalane.

Võib julgesti ütelda, ei ole praegu meie kodumaal ainustki kooli, kus ei laulda dr. Hermanni „Isamaa ilu hoieldes“, „Eestlane olen ja eestlaseks jään“, „Minge üles mägedele“, „Kui Kungla rahvas kuldsel a'al“, „Oh laula ja hõiska, sest laulu aeg on käes“ j. m. Võib olla ongi sellega seletatav, et just kooliõpilased ei tahtnud unustusse jätta selle mehe hauda, mis seni oli tundmata ja maha jäetud, vaid püüdsid kokku kanda vähehaaval annetusi, et ehtida teda selle ilusa lihtsa mälestusmärgiga.

Robert Louis Stevensoni romaan.

24. p ä ä t ü k k.

Paadi reis.

Oli juba päev, kui ärkasin ning enese leidsin merelt Varanduste saarest edela pool. Päike oli tõusnud juba, kuid minu eest varjas teda Kii kri suur kogu, mis siiapoole mereveeruni laskus.

Kliiverpoom ja Keskmine Mast olid mulle lähedal; need olid paljad, tumedad künkad, ümbritsetud nelja-viiekümne ja-laste kaljurahnudega ja suurte veerkivide hunnikutega. Olin vaevalt veerand miili neist eemal ning mu esimene mõte oli sõuda maa poole.

Kuid jätsin selle nõu varsti. Veerkivide seas vahutasid ja mühisesid murdlained; üksteise järele kuuldusid rasked laintemürtsud vastu kive, pilvedena tõusid piisad; läheneda sarnasele kaldale, taipasin, tähendab kindlat surma ehk asjata jõukulutamist rippuvale kaljule ronides.

Kuid see ei olnud kõik, — pääle selle ronisid siledail kaljudel ringi ja kargasid säält alla merre valju kisaga kohmakad limased koletised, pehmed, röögatud teod, nagu näis, — neid oli mitukümmend säält koos mõirgamas.

Kuulsin pärast, et need olid täiesti rahulikud loomad — merilõwid. Kuid nendest, kõrgest kaldast ja suurtest murdlainetest jätkus, et seda kohta vastikuks teha. Tundsini, et võim ennem surra, kui sarnastele hädaohtudele vastu astuda.

Kuid mul oli rohkem õnne, kui arvasin. Kliiverpoomist põhja poole küünis maa kaugele, paljastades mõõna ajal pika viiru kollast liiva. Sellest veel põhja poole oli Metsaneem,

nagu ta oli märgitud kaardil, kaetud kõrge männimetsaga, mis laskus mereääreni.

Tuli meele, mis Silver rääkis voolust, mis siirdub põhja poole ümber terve Varanduste saare läänekalda; ning nähes, et olin selle voolu võimuses, eelistasin Kliiverpoomi otse taha jätta ning jõudu tagavaraks hoida, et katsuda maabuda Metsaneemel, mis palju sõbralikum välja nägi.

Tumedad siledad lained tõusid. Tuul puhus lõunast ühtlaselt, tuul ja vool liikusid ühes sihis, sellepärast tõusid ja vajasid lained, ilma et nad oleks kokku põrganud.

Oleks see teistviisi olnud, ma oleks ammu juba hukkunud; kuid oli hämmastav, kui kergesti ja kindlasti mu väike paat lainetel liikus. Sageli, lamades veel paadi põhjas ning nähes ainult vähe üle parda, nägin, kuidas tõusis üsna lähedal suur sinine lainehari; kuid vene võttis hoogu, tantsis kui hüppe eel ning laskus teisel küljel linnukergusega alla.

Mõne aja pärast sain juba natuke julgemaks, nii et katsusin aeru tarvitada. Kuid väheim muudatus mu seisendis kutsus esile tugevad vapustused paadil. Vaevalt liigutasin ma end, kui paat korruga oma tasa kiikuva liikumise jättis ning korruga mööda laine külge nii järsku alla libises, et mul pää pööritava pani ning siis sukeldas ta oma nina järgmisse lainesse, niisutades mind terve vihmaga.

Läbimärg ja ehmunud, kukkusin ma kohe tagasi vanasse kohta paadi põhja, kuna see pääle seda näis jälle rahustuvat ning uuesti hakkas niisama rahulikult mööda laineid edasi liikuma, nagu ennegi. Oli selge, et teda juhtida ei saa, kuid kuidas oli mul sarnasel juhtumisel võimalik ta koosi niipalju muuta, et võimalik oleks maale pääseda?

Mind valdas suur hirm, kuid pää jäi mul siiski selgeks. Esiteks tühjendasin oma mütsiga paadi veest, liikudes suurima ettevaatusega; siis hakkasin üle paadiääre vahtides uurima, kuidas võis paat nii rahulikult mööda laineid veereda.

Leidsin, et iga laine oli sarnane kõrgendikkudele kuival maal, täis teravaid tippe, siledaid kohti ja orge, kuid mitte suur, tume, sile mägi, nagu näib kaldalt või laevalaelt vaatajale. Paat, jäetud enda hooleks, otsis endale teed mööda madalamaid, hoidudes järskude tõusude ja kõrgemate, hädaohtlike mate laintetippude eest.

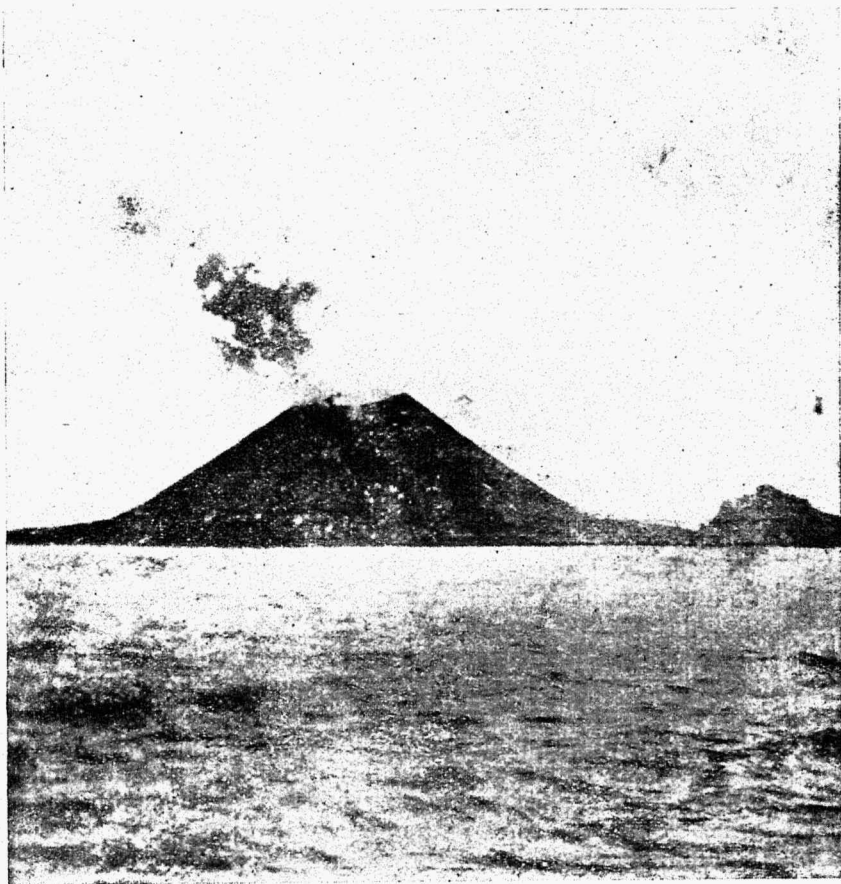
„Hää küll,“ mõtlesin endamisi, „selge on, et pean lamama kus olen, et mitte tasakaalu rikkuda; kuid niisama selge on ka, et võin vahetevahel, tasastel kohtadel, aeru üle ääre ulatada, ning paati korra ehk kaks maa poole tõugata.“ Ning varsi hakkasin enda mõtet teostama. Tõusin küünarnukkidele, väga väsitavasse seisendisse, ning võimaluse korral pöörasin paadi nina paari tõukega kalda poole.

Lõhe mäes maavärisemise tagajärjel.

See oli väga väsitav ning aeglaselt edenev töö, kuid liikusin siiski maale lähemale; ning Metsaneeme lähedale saabudes, ehk küll nägin, et säääl mul täiesti võimata oli maabuda, olin juba mõned sajad meetrid maa poole nihkunud. Maa ei olnud kaugel. Nägin juba jahedaid, rohelisi metsatukki, kii-kuvaid tuule käes, ning otsustasin kindlasti, et maabun järgmisel neemel.

Oli ka juba viimane aeg, sest janu hakkas mind nüüd piinama. Kõrvetav päikese palavus ülalt, tuhandekordne päikese peegeldus laintelt, merevesi, kattev mu huuled soolaga — kõik see pani mu kurgu põlema ja pää valutama. Puude nägemine nii lähedal suurendas omakord mu piina; kuid vool viis mu juba sellest neemest mööda; ning jälle jõudes ulgumere poole, nägin pilti, mis mu mõtteid hoopis muutis.

Tegutsev vulkaan.

Otse mu ees, vähem kui pool miili eemal, nägin „Hispaniolat“ purjetavat. Olin muidugi kindel, et mind nähakse; kuid veepuudus vaevas mind nii, et teadsin vaevalt, peab see mõte mind rõõmustama, või kurvastama; kuid, enne kui otsustasin selle küsimuse, valdas mind imestus ning ma ei saanud muud teha, kui vahtida ning imestada.

„Hispaniolal“ olid üles tõmmatud suurpuri ja kaks kliivrit, ning valge purjeriie läikis päikese paistel kui lumi. Kui ma teda nägin, olid kõik purjed tuult täis; koos oli loode poole; ning ma arvasin, et mehed tahavad ümber saare purjetada ning tagasi vanale ankruplatsile saabuda. Korraga hakkas ta

ikka enam ja enam lääne poole kalduma, nii et ma mõtlema hakkasin, et nad mind nägid ning nüüd taga ajama hakkavad. Kuid lõpuks seisatas laev otse vastu tuult ning tüüris tagasi; nii seisis ta tüki aega abitult purjede lotevdades.

„On ikka nadikaelad,“ mõtlesin, „nad on vist veel joonud kui sitikad.“ Ning kujutlesin, kuidas kapten Smollett nad liikuma oleks pannud.

Vahepääl pööris laev teise külje ning purjed said jälle tuult; umbes minuti purjetas ta selle halsi all, siis pöördus ta jälle vastu tuult. See kordus järjest. Siia-sinna, põhja ja lõuna poole, ida ja lääne poole pöördus „Hispaniola“ hooti, ning iga hoog lõppes nii nagu algaski — rumalalt lipendavate purjedega. Selge oli, et kedagi ei olnud tüüri juures. Kuid, kui lood nii olid, kus olid siis mehed? Nad olid kas purujoobnud või laevast lahkunud, mõtlesin ma, ning ma ehk võin üles ronida ning laeva ta kapteni kätte tagasi viia.

Vool viis paadi ja laeva ühesuguse kiirusega edasi. Mis puutub purjetamisse, siis oli see nii korrapäratu ja vahelduv, igakord seisis laev niikaua paigal, et kindlasti ei võitnud ta purjede abil midagi, kui isegi ei kaotanud. Kui ma ainult julgeks tõusta ning sõudma hakata, siis jõuaks ma temast kindlasti ette.

Tõusin püsti, kohe tervitas mind veetuisk — kuid see ei seganud mu kavatsusi; seekord hakkasin, kokku võttes kõik oma jõu ning osavuse, juhita „Hispaniola“ poole sõudma. Korra sukles paat nii sügavasti, et pidin peatuma ning vagusi olema, kuna süda rinnas peksis, kui lind puuris; kuid aegamööda harjusin oma seisukorraga ning juhtisin paati lainte seas, saades ainult vahetevahel vett ning vahtu vastu nägu.

Nüüd lähenesin kiiresti laevale; nägin juba laeva pöördudes hiilgavat vaske tüüriratta juures; ning ikka veel ei olnud lael ainust hinge näha. Ma ei teadnud muud arvata, kui et laev on maha jäetud. Kui ei — siis on mehed all joonnud, ma võin nad sinna luku taha panna ning laevaga teha, mis tahan.

Natuke aega tegi laev halveimat, mis ta üldse teha võis — seisis paigal. Ta liikus peaaegu lõuna poole, muidugi, kiikudes kogu aja. Igakord kui ta küljeli vajus, paisutas tuul mõnda purju ning pööris ta momendiks otse vastu tuult. Märkasin, et see oli halb mulle, sest ehk ta küll sarnases seisukorras väga abitu näis, purjed paukusid tuule käes kui suurtükid ning blokid kolistasid ja peksid vastu lage, kuid siiski läks ta minust ikka kaugemale, mitte ükski voolu kiirusega, vaid ka tuule mõjul, mis muidugi ta kiirust palju suurendas.

Kuid viimaks tuli paras juhus. Tuul tüündus mõneks sekundiks ning vool hakkas „Hispaniolat“ pööрма, kuni lõpuks

pära minu poole oli; kajuti aken oli veel avatud ning lamp laua kohal põles edasi päevavalgusel. Suur puri laskus longu kui lipp. Laev liikus ainult voolu kiirusega.

Mõne viimse minuti jooksul olin natuke maha jäänud, kuid nüüd pingutasin musklid, ning hakkasin jälle lähemale saama.

Olin ainult sada meetrit veel eemal, kui jälle tuul tõusis; purjed vajusid vasakule poole ning jälle kaugenes laev, lailates ning libisedes üle lainte kui pääsuke.

Esimesel momendil valdas mind meeletu, kuid sellele järgnes rõõm. Ta pöördus, kuni külg minu poole sai — suures kaares lähenes ta, kuni meie vahe vähenes poole võrra, siis kahe kolmandiku võrra ning siis lahutas meid ainult veerand endisest vahest. Lained vahutasid tal nina ees. Määratu kõrge paistis ta paadist vaadates olevat.

Ning siis hakkasin ma korruga taipama. Vähe aega jäi mul mõtlemiseks — vähe aega tegutsemiseks, et päästa ennast. Olin laineharjal kui laev päris lähedal sukles. Nina oli just mu pää kohal. Tõusin püsti ning hüppasin üles, surudes paadi vee alla. Ühe käega haarasin kliiverpoomist kinni, kuna jalad taagi ja brassi vahele jäid; ning kuna ma sääli värisedes rippusin, teatas tume hoop, et laev oli mu paadi uputanud ning et taganemisteed „Hispaniolalt“ enam ei olnud.

25. p ä ä t ü k k.

Lasen meriröövlite lipu alla.

Vaevalt jõudsin üles ronida, kui kliiver lipendama hakkas ning teise külge viskus, paukudes kui püss. Laev värises kiiluni; kuid järgmisel momendil plagises kliiver jälle tagasi ning jäi ripnema.

See oleks mu peaaegu merre visanud; aega viitmata ronisin tahapoole ning veeresin, pää ees, tekile.

Nüüd olin alltuule küljes ninas ning suurpuri, mis veel tuult sai, varjas suure osa pärast mu silmist. Ühtegi hinge ei olnud näha. Laeva lagi, mida mässu algusest ei pestud nähtavasti, oli kaetud hulga jalajälgedega; ning tühi pudel, mille kael päält ära löödud, veeres laeva kiikudes edasi tagasi, nagu elav.

Korruga pöördus „Hispaniola“ jälle otse vastu tuult. Kliivrid mu selja taga laterdasid valjusti; tüür nagises; kogu laev kerkis kõrgele, värises ning samal momendil lendas suurpurje poom teise külge, soodi krigisedes blokkides, ja avanes vaade pärale.

Mõlemad vahimehed olid sääli: punase mütsiga mees seljali, sirge kui hanspak, käed laiali sirutatud kui ristilöödud ning

hambad irevile; Israel Hands tugest vastu parrast, langetades lõua rinnale, sirutades käed enda ette laele, nagu päevituse pääle vaatamata valge kui rasvaküünal.

Tüki aega keksis ja tantsiskles laev kui peru hobune, viisates purjed kord ühte, kord teise külge, tantsitades poomi siia-sinna, nii et mast nagises. Vahetevahel paiskas üle parda laele terve pilve veepiisku ning kiil vajus raske mürtsuga vastu lainet: niipalju oli see suur laev minu väiksest omatehtud paadist, mis nüüd põhja läinud, raskem.

(Järgneb.)

Kustunud vulkaan.

KIITUSLAUL BAMBUSPILLIROOLE.

Bambuspilliroo tähtsus hiinlase igapäises elus on nii suur, nagu meil seda ühegi kasuliku taime kohta ütelda ei saa.

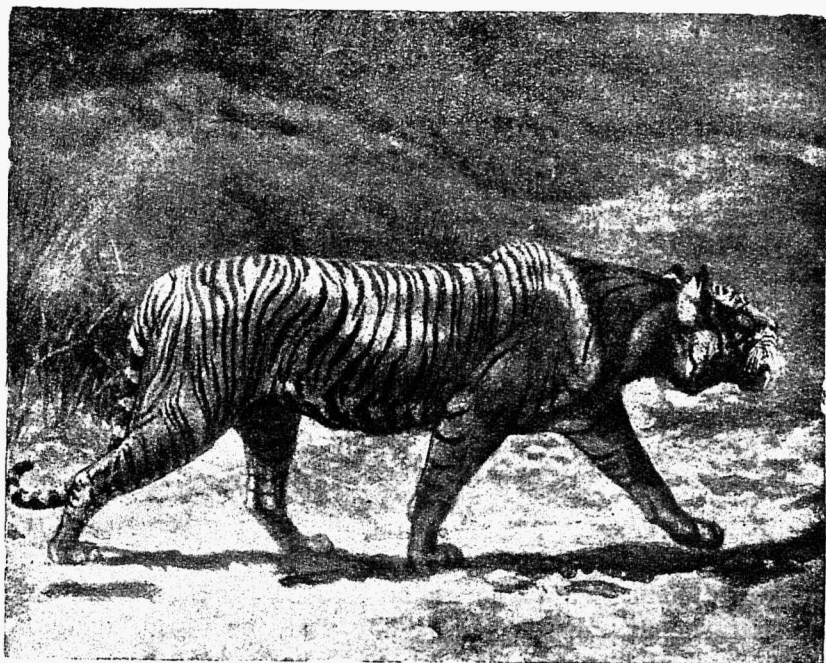
Bambuspilliroo tähtsust hiinlase elus kirjeldab keegi Hiinmaal reisija õige huvitavalt ja kujukalt järgmiselt: Hiinlane Li-Shi tuli bambus-dshunglist jahilt, kus ta bambusvibu ja bambusnoolte abil hää saagi oli tabanud. Pääs kandis see isand bambusmütsi ja jalas bambuspilliroost tehtud sandaale. Kui jahimees oma bambuspilliroost tehtud majakeses bambuslaua ees bambustoolil aset oli võtnud ja väsinud jalad mõnusalt bambuspingile oli asetanud, tõi tema abikaasa suure bambuskausitäie noortest bambusvõrsetest keedetud maitsevat toitu, mida mees suure isuga bambuslusikaga sööma hakkas. Pääle lõunasööki, mis bambusroo tulel valmistatud oli, jõi mees bambuspeekrikese täie bambusveini ja heitis bambusvoodisse bambusmadratsile ja bambuspat-

jadele puhkama, kuna teener bambuspilliroost tuulelehvitajaga oma isandale jahedust lehvitamata hakkas. Kui lõunalaud koristatud ja bambuslinaga kaetud oli, istus ka perenaine oma mehe lähedale ja hakkas bambushällis, bambuskannidega mängivat last kiigutama.

Pääle väikest uinakut pani isand Li-Shi oma bambuspiibu suitsema ja hakkas bambussulega bambuspaberil kirja kirjutama. Kui kiri valmis oli, võttis isand bambuskorvi kätte ja bambusvarju päikese kaitseks pääle, ning läks kodunt välja. Üle jõe minnes näeb isand äkitselt oma poega, kes selle asemel, et koolis õppida, bambussillakesel istub ja bambusridva ja bambuskiudest tehtud nõõri otsas oleva õngega kalu õngitseb. Poja teguviis vihastab Li-Shi'd hirmsasti. Ta võtab poisi käest universaaltähtsusega roo ja hakkab seda proovima oma poja turjal, seljal j. n. e. j. n. e — kuni lõpmatuseni.

DSHUNGLI KUNINGAS.

Väljavõte kuulsa Rootsi maadeuurija ja kirjaniku **Sven Hedini** tuntud noorsoo-
raamatust „Poolusest pooluseni“.

Eestistanud H. Valma.

Indias, Kalkuta linna loomaaias käib üks hiigla kuningas-tiiger pikil hääletuil sammel puuris edasi-tagasi. Nahk on tal punakaspruun, küljed tumedate vöotidega, ja kõhualt valge. Ta liigutused on pehmed ja painduvad, nagu loodud hiilivalt kallalungimiseks ja hüppeks. Ruttu ja ilusuhkelt keerab ta end seinte vahel, hüppab vahetevahel vedrupainduvalt ja kergelt siseseinas olevale lauale ja kaob säält tagukoopasse. Varsi on ta aga jälle väljas, hüppab puuri põrandale ja algab uuesti oma edasi-tagasi käiku. Pääle minu seisavad ta puuri ees mõned vaskpruunid indud ja kaks valget Ameerika miss'i Baedeker*) käes. Ta aga ei pane meid tähelegi.

*) Baedeker — üldiselt tuntud reisisuht-raamat. Baedekeri reisisuht-raamatuid on saada kõige maailma paikade kohta.

Ta kollased silmad, milles sädeleb hävitav tuli, vaatavad üle meie päade kaugele pargi mangopuude ja palmide poole. „Kui ainult säääl oleksin,“ mõtleb ta, „kui kerge oleks sääält ööpimeduses hiilida tagasi Gangesedelta dshunglitesse!“

Puuril seisab portselaansilt päälkirjaga: „Inimesetapja. See tiiger on nelikümmend inimest murdnud.“ Lõpuks ometi sattus ta võrku või püünisauku, ja nüüd on see dshungli kuningas eluaegses vangistuses.

Jahipidamise viisi ja, võib isegi öelda, maitse järele võib tiigrid kolme ossa jagada: ühed elavad dshungli- ja metsloomadest, teised otsivad omale koduloomi saagiks, kolmandad aga rahulduvad ainult inimlihaga! Viimseid on küll kaunis vähe. Üldiselt aga ei peeta tiigrit just üleliia julgeks; nagu dshungliloomad teda, nii kardab ta inimesi.

Suurem osa tiigreid ajab dshunglis taga metssigu, põtru ja antiloope, aga ka vähemate loomadega rahuldub ta ja võib hädakorral kaua nälga kannatada. Vanad tiigrid jäävad liigutuses raskepäraseks, ja nad hakkavad siis enamasti koduloomi püüdma, sest et neid kergem on tabada. Mõnes paigas toob säärane veisetiiger omale igal viiendal ööl ühe lehma või noore härja, sellega muidugi suurt kahju sünnitades. 180 kilogrammi raske looma suudab ta mitusada sammu läbi padriku vedada, ja alles siis, kui ta 30 kilogrammi liha on ära söönud, on ta söögiisu rahuldatud.

Kui tiiger ühe veise on tabanud, tassib ta oma saagi lähedasse kõige tihedamasse roogu ja sööb kõige päält kõhu täis. Söögi vahel joob ta häämeelega vett, ja kui ta on söönud, läheb ta veel kord vee juure, nagu tahaks oma suud loputada. Siis peidab ta end kuhugi kaugele sügavasse tihnikusse. Säääl heidab ta küljeli, ajab jalad siruli ja magab nii kogu päeva, kuid iga vähemagi põõsast või pilliroost kostva krabina pääle ajab ta kõrvad kikki. Kuulmine on tal otse uksmata terav; mitme meetri tagant kuuleb ta sitikat bambuselehel ronivat; ühtlasi mõistab ta kõiki lähedaid ja kaugeid dshunglihäälil omale õieti seletada. Oma kindlast peidukohast kuulatab ta veiste sammu, kuuleb lambaid rohtu rapsutavat ja taga kaugemal karjast laulvat.

Järgmisel ööl tuleb ta neidsamu jälgi mööda oma ei-

lase saagi juure tagasi, et ülejäänud liha ära süüa; ta tarvitab sääljuures harilikult juba varemini karjaste tallatud radu. Kütid teavad seda, ja kui nad tahavad teda võimalikult hädaohuta püüda, panevad nad ta teerajale suured tugevad püünisraudad, mille teravad raudhambad looma sääre kinni löövad, niipea kui ta raudadele astub.

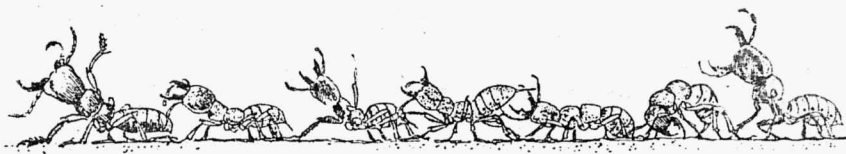
On tiiger välja maganud, siis tõuseb ta üles, küürutab selga ja saba, just nagu kass, ringutab nii, et esikäppade küüned sügavasse maasse küünistuvad, haigutab nii laialt kui lõuad annavad ja sirutab sääljuures keele välja nii pikalt kui ulatab. Kui ta siis sügavasti hinge tõmbab, kostab see metsas kui tume möire. Ta raputab mullatolmu seljast, lakub end keelega puhtaks ja noolib oma kõvu jämedaid vurrukarvu. Siis läheb ta tasa ja ettevaatlikult läbi tihniku, kusjuures ta pärani silmad pimeduses sädelevad nagu rohelised tuled. Pilliroo varred murduvad ta käpa all. Ülal ta kohal puu otsas huikab öökull; rebane kuuleb teda tulevat ja jääb kohe hirmuga vaikselt seisma, teine esikäpp alles sammuvaimis üles tõstetud.

Nüüd on tiiger tihnikust väljas ja hiilib suurte puude all edasi. Vahel jääb ta kuulatades seisma ja hingab siis nii tasa, et seda sugugi ei kuule, ka siis mitte, kui kõrv üsna ta nina alla panna. Siis pöörab ta sellele teerajale, mis viib ta eilase saagi jäänuste juure. Seekord läheb ta aga surmated. Vasaku esikäpaga astub ta just keset püügirauda; raudhambad löövad kokku ja tungivad päälpool käppa kuni kondini jalasääre lihasse. Valust ja hirmust hullunud metsaline kargab kui tugev vedru üles, ei saa aga käppa lahti tõmmata.

Nüüd tõmbub tiiger käpa üle kõssi, sest ta aimab lähedast kurja varitsejat. Palju kordi on ta oma pimedast padriku peiduurkast näinud karjaseid oma karjadega mööda minevat, ja ta teab: need on ta vaenlased. Nüüd asuvad nad ta kallale. Tahab ta oma elu päästa, siis peab ta siit kaduma. Käpast niriseb verd; ta pingutab kogu oma jõudu — raudhambad ei anna järele, aga ta võib ju püünise oma järel ära vedada. Ta hakkab tagurpidi minema ja lohistab raudu järele. Käpp jääb külmaks, veri tilgub juba pikkamisi, ja ta lakub selle keelega ära. Ikka kaugemale padrikusse ronib ta, ja kui päike tõuseb, lamab ta säääl, oiates ja niutsudes.

Nüüd teab kütt, et ta vaenlane on lõpulikult lõksus, aga veel ei julge ta talle järgida. Loom on igal juhtumisel surmale pühendatud, sest kuna püüisraudad teda takistavad saaki otsimast, peab ta ju ära nälgima. Raudade jälg on selgesti näha ja alles mitme päeva pärast läheneb kütt talle ettevaatlikult, vinnas kukkedega püss käes ja ise päälegi hobuse seljas, et kohe põgeneda võiks, kui elajas oma viimast jõudu hüppeks peaks koguma. Tema lähenedes ajab end kurnatud loom üles; musklid ja nahk pärani lõugade ümber on krimpsutõmbunud, rohelist silmad sädelevad vihast ja ta norskub ähvardavalt, sest ta teab, et on tulnud ta viimne tund. Siis kajavad metsas paugud, ja surnult vajub tiiger püüisraudadele kõssi.

Sise-Aasias, kus ma Lop-nori järve ja Tariimi jõe ääres tihti tiigri jälgi kohtasin, ei ole ta inimesele nii kardetav, aga Indias on tiigid, kes penikoormate kaugusel oma ümbruses hirmu ja surma laiali laotavad. Täiskasvanud tiiger on ninast kuni sabaotsani mõõtes kolm meetrit pikk. Harilikult on inimesemurdja ikka ematiiger; võib olla, on ta sellest juhtumisi maiku saanud, või oli tal siis, kui tal pojad olid, keda ta häämeelega kauaks üksi ei tahtnud jätta, kõige kergem karjaseid, puuraiujaid, küla-postimehi jne. tabada, või veel parem lapsi ja naisi, sest viimased on ju sõjariistuta ja peaaegu alasti, ning nende nahk on ka pehmem. Kui tiiger inimese kallale kargab, lööb ta talle kõige päält oma purihambad kõrri, keerab siis käppadega tema pää tagurpidi ümber, murdes sellega oma ohvri selgroo. Hüpates teeb ta lühidalt kõledat kõhasarnast häält, mis paneb abitul ohvril vere soontes tarretama. Mõne aastakümne eest lasti üks ematiiger maha, kes oli tapnud 132 inimest, küll mehi, naisi ja lapsi; üks teine murdis 127 inimest! 1886. aastal langes Indias ligi 1000 inimest ohvriks sellele kõige metsikumale ja verejanulisemale röövloomale; sama aja jooksul tapeti inimesist 1400 tiigrit. Terved külad jäetakse maha, kui ümbrusesse üks inimesetapja asub, kes omale teatavate aegade järele ohvreid toob. Säärase koletise pärast aetakse teed ja jalgrajad teistest kohtadest läbi, ja metsa juletakse minna ainult suurtes rühmades ning hästi sõjariistus. Lähedaste külade elanikud on alati surmahirmus.

MÜRMIIDUUNIDE TUND.*)

F. Otto järele.

lkas Aafrika stepp. Peenes rohus sahistas tuul, kuum, kuiv ühetasaselt puhuv tuul. Rohtpalmid seisid longus hõbedaste kroonidega; roomajad ning ussid pugesis sügavale maa sisse, et hävitava kuivuse käest pääseda. Põhjapool liuglesid määratud tsükloonid kollase liiva kohal. Hiiglamammutite lontidena rippusid nad pilvedest alla, hävitavat mängu mängides asjadega. Vana mimoos kisti nägematust käest juurtega üles, paisati õhku ning kukkus mõne aja pärast tarbetu mängukannina maha. Kaks liivakeerutist pörkasid kokku, ning langesid plahvatusena. Neid hävitas nende jõud. See oli julm Aafrika ilm, mille ees inimesed värisevad ning loomad pagevad: katastroofi ennustus. Ainult stepimetsa veerul oli elu. Ähvardav laul helises korraga rohust: sipelgate, mürmidoonide, sõjalaul. Metsikult, ehk küll ainult sipelgakõrvadele kuuldavalt, laulsid nad oma jahilaulu. Mõned sirutasid proovides oma kardetavat mürginõela, nagu neegrid sõjatantsus piiki keerutavad; nad said kärsituks röövkäiku oodates. Pronksina helendavad lõuad liikusid tühjalt, nagu purustaks nad vaenlasi. Nende katsesarved puutusid vastamisi ning need puudutused äritasid. See oli metsik sugu, kes millegile armu ei heitnud, isegi teiste, taltsamate, sipelgate elule. Nad olid roimarid, röövlid, halastuseta piraadid, kelle elu alalistel röövkäikudel möödus. Veel pidasid juhid nõu, kuhu minna. Sünk, palav stepp liivasammastega ei olnud veetlev. Kuid mürmidoonid ei ole kahtlema harjunud. Kui varsti märku liikumiseks ei anta, siis tormab sõjavägi pimesi kõrbe.

*) Mürmidoonideks nimetatakse Aafrikas asuvaid suuri röövsipelgaid, kes oma röövkäikudega niihästi loomi kui inimesi hirmutavad.

„Kõik,“ hüüdis üks hiiglane, „ootavad märguannet! Miks viivitame veel?“

„Peab otsustama, kas murrame läbi istanduse inimeste maija või rüüstame esiteks usside dshungli,“ vastas keegi rääkijale.

„Loomulikult, teeme mõlemat!“ vastas võimas sipelgas. „On's teil hirm?“ Kõigi juhtide katsesarved liigahtasid sarnase kuulmatu etteheite juures. „Meil ei ole hirmu ega midagi sarnast,“ hüüdis päalik, kuid säälpool maja on jõgi, millest me üle ei pääse. Tahame tagajärgi saavutada, peame inimest ning loomi üle jõe põgenemisel takistama. Kuid selleks vaja tark plaan ning raudne distsipliin, et seda läbi viia. Kui iga grupp õigeks ajaks kohale ei jõua, ei õnnesta kallaletung!“

„Surmame sõnakuulmatud!“ karjus rääkija metsikult.

„Mürmidoonide säädus on: surmata iga olevus, olgu see milline tahes, ainult mitte omasarnast. Ning teine säädus ütleb: ohver peab kohe ära söödama, nii et ettenägemata peatusi võib juhtuda! Järjelikult ei kõlba su ettepanekud!“

„Siis algame jahti hää õnne pääle!“ hüüdis üks vana päalik! „Meie mürginäärmed lõhkevad hapest, kehad puhkasid öösel!“

Kuningas andis käsu, et rahvas liiguks seitsmes reas üksteise järele. Juhid ruttasid oma ridade juure, asusid etteotsa ning märguande pääle, mis kõlas trummipõrinana, liikusid kõik edasi. Tee läks üle stepi, banaaniistandusse jõe ääres.

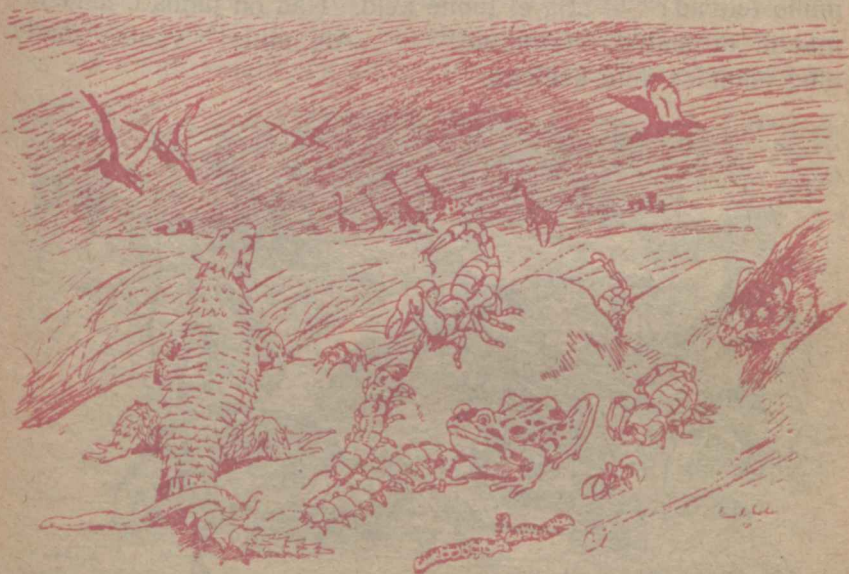
Metsikute sipelgate ilmumisel sattus loodus ärevusse. Punased stepiussikesed pugesis sügavale maa alla, tuhandejalgsed pagesid kitsamatesse pragudesse. Tigud sulesid õhukindlalt karbid. Skorpioonid tõstsid vihaselt mürgiorad; putukad tõusid pilvedena õhku; hiired ning rotid jätsid pesad ning pagesid paanikas. Nad pagesid otse üle kaljude, veeresid säält alla, sattusid okaste otsa. Kes seisma jäi, oli kadunud. Kaugel põgenesid isegi paar kaelkirjakut, keda stepi rahunus ning hapu lõhn hirmutas, mis tuul neile ninna kandis.

Kõik tundsid röövsipelgate vääradata säädust. Isegi linnud tõusid tolmusesse õhku, liivatormi mürmidoonide tangidele eelistades. Tänu tiibadele pääsid nad; teised loomad langesid sipelgate kätte, kes vedelikuna kõigisse pragudesse tungisid. Iga elav olend kisti välja ning söödi ära. Iga

vähemgi pragu ning kivi ja palm otsiti läbi, isegi võimas 30-meetrine puu ujutati silmapilk neist üle. Röövsipelgatel oli tsüaanhappe omadus. Iga asja, kust nad üle läksid, puhastasid nad elusatest olevustest.

Ainult kaks looma olid nende lähedal — sipelgaräästad, kes lendlesid kisava karjana nende kohal ning üks liik kärbsed. Viimased on sipelgate õhupallid. Nad on mürmidoonide silmad, sest looduse poolest on need peaaegu täiesti pimedad.

Loodus sattus ärevusse.

Nähtavasti tahtis loodus nende pimedat julmust vähe taltutada. Aegajalt laskuvad kärbsed alla, sipelgate otsaesisele, et saladuslikul teel teateid edasi anda, ning õrnalt silitavad neid kardetavad mürgitangid. Metsikud sipelgad hoiavad eneste lendavaid silmi, silitavad meelitades neid ning vaatavad igatsedes pimedad silmad ülespoole, kui teadetetooja jälle ära lendab.

Kütid olid liig ette jõudnud ning vasakult kuuldusid hädasignaale. Sõdur, kes nõupidamisel rääkis, ruttas oma kolonniga sinna. Üks räästas oli kõik oma kisaga ärevusse ajanud ning nüüd põgenesid loomad enne sipelgate kohalejõudmist. Niiskes nõos lamas seitsmemeetri pikkune madu,

suur küür kehal. Ta neelas hommikul antiloobi kapjade ning sarvedega alla ning mõtles enesel nüüd õiguse mõnenädalaseks seedimisajaks olevat. Pahaselt vaatas oma opaalsilmadega räästa otsa ning küsis viimaks: „Mis lahti on?“ — „Mürmidoonid tulevad!“ hüüdis räästas. „See rõõmustab mind, las loomakesed tulla,“ vastas madu laisalt ning sirutas õrritades keele räästa poole. „Põgene, põgene“, kriiskas lind. „Sa kuulsid mu viimast sõna! Las tulla mürmidoonid! Mis nad mulle teevad?“ — „Sa ei tunne neid. Nad on julmad, halastamatud, täitmatud, võitmatud!“ — „Ah, mine!“ vastas madu ning mängles jälle keelega.

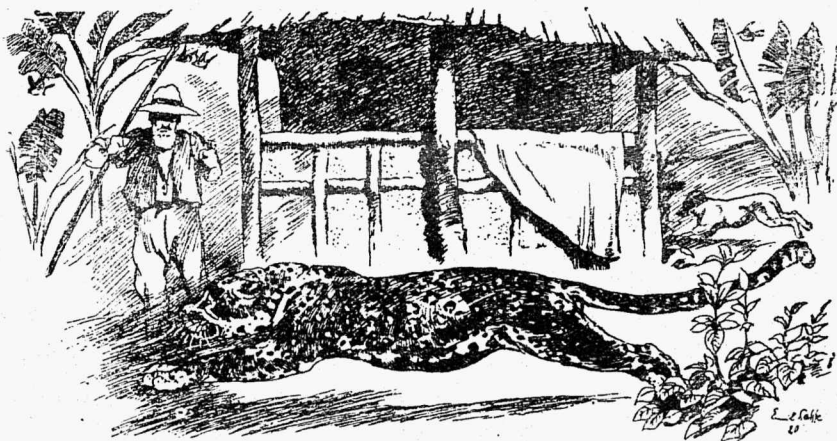

Lind ruttas edasi, et kõiki elavaid hoiatada musta pool-sõõri eest, mis tulekahjana kõiki loomi enese ees ajas.

Sel silmapilgul jõudis kolonn keskelt vasakule, et neid säääl edasi aidata. Säääl juures leidsid eelvahid mao, mis tee sulgus.

Madu tuksatas, saades esimese piste, nii valus oli see, ning kui vastuseks liigutusele kolonnijuhi ora läbi sarvnaha tungis, keeras madu teise külje, vaatamata urisemise päälle kõhus. Ta muljus enese piinaja katki, kuid siis tulid sajad ning märguande järele tuhanded. Antiloobiga kõhus ei saanud madu pageda. Ta liigutused olid tuimad, ta väänles, siseses, ning ahmis omi piinajaid suhu. Lõpuks kattus keha sipel-

gatega ning siis püüdis ta pageda. Kuid lähemas puhmastikus sattus ta kõhtupidi hargi vahele ning kaotas viimse liikumisvõimaluse. Silmad, suu, ninaaugud — kõik põlesid pistetest. Igast küljest tungisid kallale mustad read ning lõpuks oli kõik vasak tiib ning osa tsentrist koos. Madu oli sarnane tuksuvale ning värisevale kangile, mis kaetud sipelgatega. Hirmsast tõvest tabatuna nägi ta välja, nagu ussikesist kubisev luht ning juba segas sipelgahappe vihm kõik ta meeled. Avas mehaaniliselt suu, kui tahtes rögiseda surmavalus. Tapjad tungisid juba seest väljapoole, purustasid ta ning kolme tunni pärast oli ainult kondikava alles. Isegi krõmpsluu hävitasid si-

pelgad. Kui viimsed mürmidoonid lõpuks lahkusid, jäi järele ainult kondihunnik. Kahte konti ei olnud koos ning ükski põrnikas, kui sarnaseid mürmidoonide teel leiduks, ei leiaks säält toidukübet. See oli täielik auramine.

Pahema tiiva õgimise tõttu kaotasid sipelgad lahingu. Keskosa tungis edasi ning peatus alles jõe ääres oleva härra Recko banaani- ning kautshukiistanduse juures. Leopardo, kes põõsastikus maja lähedal loomi luuras ning häämeelega härra Recko koera varastanud oleks, sai korruga rahutuks. Sipelgäräästa menu äritas teda ning nüüd tõi ka tuul talle tolmu ning kõrvetava gaasi segu ninna. Nüüd mõistis ta. Hiiglahüppega kadus ta põõsastest otse istandusse, mööda aeda edasi, koe-rast, kelle ta häämeelega oleks ära söönud, mööda ning ruttas üle silla. Härra Recko kahvatas, nähes ebaharilikku häbema-

tust. Muidugi ei olnud tal püssi kaasas, sest kes võis arvata, et leopard julgeb ennast päise päeva ajal näidata. Istanduseomanik kirus ning läks maja taha aeda, et koera järele vaadata. See oli küll alles, kuid täiesti hirmunud. Nüüd märkas härra Recko linde, kes kummipuude latva ilmusid, rahutult karjusid ning rahutult edasi lendasid. Ta kuulis tasast krõbinat. Aiast möödudes nägi istanduseomanik suure imestusega, kuidas hulk rotte üle tee jooksid. Nad ei pannud teda ega koera tähele, vaid ruttasid vee poole. Ainult mõned olid julgemad ning läksid üle silla. „Pahad tunnused“, ütles istanduseomanik endamisi. „Aga mis? Hukkub stepp? Kas tuli?“ Sipelgaräästad ilmusid ning karjusid tema ning maja kohal ning nüüd teadis ta. Tormas maija, kisas: „Sipelgad tulevad! Kõik välja! Kõik välja!“ Lasi eeskojas kolm pauku revolvrast ning äratas kõik lõunauinakust. Mõlemad neegrid ilmusid, ta naine tuli uniselt ning surmani ehmunult toast, laps käsi-varrel. Üks sõna mehelt ning ta sai ärksaks. Neegrid said käsu kõiki loomi, mõlemad hobused, kitsed, lehma, koera ning isegi kassi ja kanad üle jõe toimetada.

Rutuga toimetati loomad üle kitsa silla. Hobune kukkus vette ning ujus üle. Inimeste rahutus äritas ka loomi. Siiski õnnestas kõiki päästa. Viimsena asus härra Recko sillale ning saagis selle laudad katki, highi otsa ees. Istandusest jooksid neegrid otse vette, alligaatorite pääle vaatamata. Üks must karjus kui hull ning pöörles rohus nägemata leekidest piinatuna. Ta oli esimese sipelga tange tunda saanud ning nüüd ilmus ka elav laine stepiloomi oja ääre. Igalpool oli kuulda kehade kukkumist vette. Maod liikusid vees, konnad, hiired, rotid, põrnikad — kõik hunnikus vees. Ülemal proovis vöödiline hüään vihatud hüpet vette. Saakalid, väikesed ning suured närijad tulid kaldale, ehmusid tagasi ning varsti hüpasid siiski sisse. Nüüd tuli viimne tööline ning kargas üle vahe sillas. Kassi ning kanu ei saanud päästa, niisama liha toidukambris. Ta osutas neegri poole, kes rohus väänles. „Mbenge ei uskunud, et sipelgad inimese kallale tulevad ning läks neile põleva oksaga vastu. Mõne minutiga tegid nad ta hulluks. Ta kiskus nende kehad lihast välja ning pääd jäid sisse. Palju baabaa.“ — „Mamma, mamma,“ kisas Mbenge, kuni proua Recko õlipudeliga tuli ning ta keha määris.

Loomade pagemine kestis edasi, isegi terved karjad linde tulid teisele kaldale; sipelgate iseloomulik kobin, surmakraampides väänlevate putukate, hiirte ning madude sahin, hävituse kahin erutas neid esiti, siis kohutas. Kummipuude ladvas ei olnud nad kindlad. Kui mürmidoon kinni haaras, siis ei lasknud ta enam lahti ning üksikud linnud langesid kisades, et piinajatest vabastuda. Kollane kägu plaksatas keset jõge, et krokodillist vee alla tõmmatud olla.

Madu päästis oma surmaga inimesed. Pahem tiib ei saanud ennast õigel ajal silla ette sääda ning inimesi koos rasvaste loomadega kinni pidada. Plaan ei õnnestanud. Inimesed oleks küll nii kui nii pääsnud, sest nad on isegi sipelgatest targemad, kuid hobused ning lehmad, need oleks tangide ning nõeltetule all langenud.

Nüüd pöördus sipelgate viha selle pääle, mis järele jäanud. Kõik puud otsiti juurtest lehtedeni läbi. Üks kolonn juhtus süütu sipelgate elukohta. Juht küsis: „Kes teie olete?“ — „Vaesed meesipelgad“. „Näidake omi meetünne!“ hüüdis päälük. Ta viidi võlvi alla, mille laes sipelgad rippusid, kelle tagumikud suured ning kollased kui pallid olid. „Mis see on?“ küsis röövel. „Need on elavad meekärjed, härra, meie ei oska teistviisi. Suvel kogume mett, pumbates mõnele meist mett keresse. Talvel kui suur vihmaaeg tuleb, joome me nende suust mett!“ Röövisipelgas hakkas elavaid kuid liikumatuid meenõusid nähes naerma ning hoolika rahva kuningas julges paluda: „Kõrge härra, ärge röövige meid paljaks; ilma pakside vendadeta sureme talvel.“ — „Ma juba hoolitsen, et te sel talvel mett ei vaja,“ hüüdis kolonnijuht. Ta andis märku, ilmusid ta sõdurid ning mõne minuti pärast olid meesipelgad maapinnalt kadunud.

Tsentr'i tipp jõudis aeda ning ühe momendiga maija ning tallidesse. Elukoht oli jahikäigu päriseesmärk. Väeramata jõuga tungiti edasi. Parem tiib, mis ojani jõudis ning silla nägi murtud olevat, laiutas enese kallast mööda ning hävitas maruna kümnedtuhanded putukaid, põrnikaid, lehetäie, tigused, sisalikke — kes jõe voolu kartsid. Oli kuulda krabin kui liivavihm. Surm möllas jõe ääres. Keegi ei pääsnud ning isegi lõvi oleks pidanud jökke kargama.

Selle järele kui kallas kõigest puhas oli, mis liigutab,

pöördus parem tiib maja põhjapoolsesse ossa, mis ka kohutaval viisil puhastatud oli. Terves asunduses ei olnud enam elavat olevust. Kass tabati katusel ning surmahirmus hüppas ta alla. Ta ei jõudnud lähema puuni. Varsti kaotas ta nägemise peentest nõeltest paisatud happejugade mõjul ning vingerdas abitult liivas. Kanad jooksid hulludena ringi lõhkusid pään vastu puid ning seinu. Rotid toodi välja, need piiksusid enne kui nad tapjate tangide ning mürgi kätte surid. Vähe- matki elavat olevust ei jäetud. Kõik lihatagavarad toidukamb- ris hävinesid sipelgate käes. Gnuuliha, mis neegritele määratud, kadus, soola pääle vaatamata. Terve maja pragises kui tules. Mattide pragudest, voodimadratsitest, neegrite õle- kottidest, pehmest mööblist — igaltpoolt kuuldus pragin.

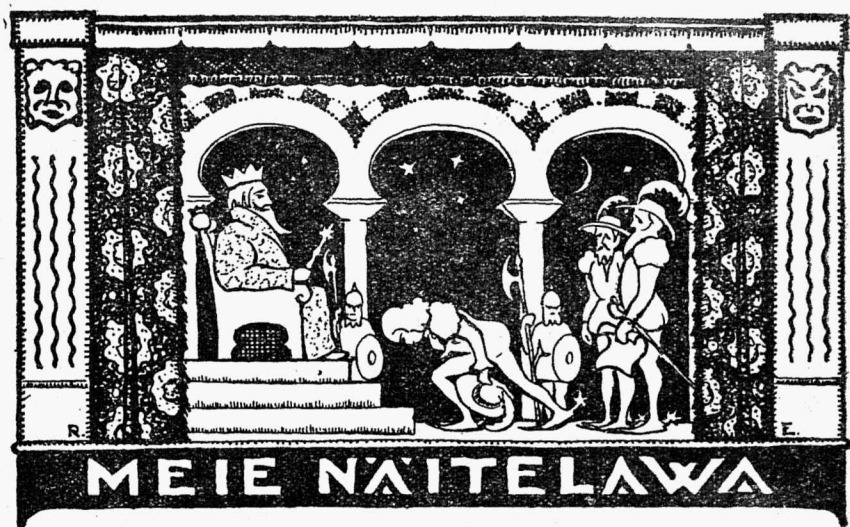
Nii hävitati kõik. Midagi elavat ei olnud enam. Kuid ühtegi taime ei hävitatud, ükski sipelgas ei jooksnud kaugele, sest see hävitusriist oli nii kindlasti koos, et ükski neist ei saa kaugele ära minna. Kes maha jäi, see kadus, muutus pime- daks, tarbetuks olevuseks. Tugev jõud hoidis nad koos kui kristallid.

Mõned tulid pärast järele röövikute ning munadega, sest need rändajad ei puhka isegi haudumise ajal.

Päälikud kutsusid kolonnid kokku. Pahem tiib, mis nüüd pärale jõudis, ühines teistega ning algas uus jaht uute hirmutegudega.

Oli öö, kui asunik istandusse tagasi pääsis. Kassi ning kanade kondikavad jättis ta mälestuseks. Tuvid julgesid alles järgmisel hommikul tagasi tulla. Öö olid nad teisel kaldal. Härra Recko leidis ühe õnnetut surma surnud sipelga. Ta säadis selle luubi alla ning hüüdis: „Selle olendi ees väriseb kõik, mis lihast ning verest! See on naeruväärt, jube, teda peab kui tonti kartma!“ Proua Recko oli rõõmus, et istan- dus putukatest ning närijatest puhas. Ta küsis mehelt: „Kus sa teadsid, et sipelgaräästas hoiatab?“ — „Lugesin kord sellest ühe kolonisti kirjas, ma ei pidanud seda võimalikuks. kuid jäi meele.“

Aastate kestes elas mälestus sipelgatest istanduses. Keegi ei mõistnud täiesti salapärast jõudu, mis, üksikutest väikestest osakestest koos seistes, tulelainena nägematult üle maa käib.

KÄSI PESEB KÄTT.

Andi Laos.

Sulane
(ehmatab).

Ta on ikka veel siin mail. Kuhu ma lähen? Roniksin
õige puu otsa. (Tahab puu otsa ronima hakata).

10.

Sulasenaine
(tuleb krabinal metsast).

Sulane
(karjatab, ehmatusest paigale tarretades).
Appi!

Sulasenaine.
Mis sa lõugad siin!

Sulane
(toibudes).

Kulla naisuke, ma arvasin sind hundi olevat.

Sulasenaine.

Oh sa argpüks! Hark käes, vahib nagu hernehirmutis
aiateibas. Jookse ometi hunti taga ajama.

Sulane.

Sul hää ütelda...

Sulasenaine.

Ma jookseksin ise ka, kui jalg vähegi järele annaks. Nüüd hakkas teine hoopis logisema ja väntama. (Hõõrub jalga).

Sulane.

Ma võiksin teda natuke tasuda.

Sulasenaine.

Nüüd oled sa küll paraja aja leidnud, millal jalga tasuda! Jookse ruttu teisele poole metsa ääre vastu ja jää sinna valvama.

Sulane.

Aga kuidas ma sääil seisan. Korraga tuleb hunt just minu kohale välja?!

Sulasenaine.

Ainult üks mehe mõnitatus oled sa! Omal hark kites ja kardab päise päeva ajal hundi-kutsikat!

Sulane.

Mis sest hargist nüüd või... Oleks ikka püss olnud.

Sulasenaine.

Mis sa jorised! Kas sina oskad mõnda püssi lasta! Käi nüüd minema ehk muidu võtan ma malga.

Sulane.

Küll ma ikka lähen ka. (Poeb arglikult metsa).

Sulasenaine.

Niisugust meest või asja... (Hõõrub jalga). Oeh! Põlv on päris säpust välja läinud.

Peremehe hääl

(sügavast metsast).

Pauka, otsi välja... Otsi välja... Võta kinni...

11.

Perenaine

(tuleb metsast, lootusetalt).

Kõik kadusid silmist. Ma ei jõudnud kuigi kaugele.

Sulasenaine.

Ega's inimene hundi vastu joosta ei jõua.

Perenaine.

Oh Jumal, Jumal küll!.. Minu lapsuke... peab hundi roaks langema...

Sulasenaine.

Ei oleks julgenud hunt lapse poolegi tulla, kui Pauka oleks lähedal olnud.

Ferenaine.

Minu silmaterake!.. Kuidas ma teda hoidsin ja hellitasin... (Nutab).

Sulasenaine.

Oleksid pidanud ka Paukat natuke hoidma.

Perenaine.

Kes võis seda ette aimata.

Sulasenaine.

Koerast peab alati lugu pidama. Tema on inimese kõige parem sõber. Vanasõna ütleb: Kes ei toida koera — toidab varast. Näe, nüüd toidab sa koguni metsalist oma rinnalapsega.

Perenaine.

Jäta järele, see on hirmus... (Nutab veel ägedamini).

Sulasenaine.

Ega's nutmine siin midagi ei aita. Kui lapsele elupäevi on antud, siis pääseb ta isegi hundi küüsisist. Võib olla, on peremees praegu hundi jälgil.

Perenaine.

See on veel mu viimne lootus. Peaks tal ometi korda minema last päästa.

Sulasenaine.

Ma saatsin oma vana Märdi teisele poole metsa ääre vastu. Temast ei ole küll suuremat asja, aga eks ta säääl ole ikka hirmutiseks ees, kui hunt tahab teise metsa joosta.

Peremehe hääl

(lähemal).

Pauka... Pauka... Otsi välja... Pauka, võta hunti... Pauka...

Sulasenaine.

Nagu häälest kuulda, hakkab peremees siia poole tulema.

Perenaine.

Võib olla, tuleb ta juba lapsega. Aga muidugi, sest minu lapsuke ei või ju hukka saada. Seda ei suudaks ma üle elada.

Sulasenaine.

Peab siiski kõige pääle valmis olema.

Peremehe hääl
(veel lähemal).

Pauka... Pauka...

Sulasenaine.

Peremees on juba üsna lähedal.

Perenaine.

Ma ei jõuaks ka kauemini oodata. Ma pean kohe teada saama, et mu lapsuke päästetud on. Ütle, sulasenaine, et ta päästetud on.

Sulasenaine.

Saame näha. Peremees jõuab kohe siia.

Perenaine.

Ma ruttan talle vastu. (Ruttab metsa poole).

12.

Peremees

(tuleb metsast välja).

Kuhu nad ometi kadusid?!

Perenaine

(nähes et peremehel last kaasas ei ole).

Aga laps?!

Peremees

(nõutult).

Ma... ma ei tea...

Perenaine

(ahastades).

Sa ei tea!..

Peremees.

Hunt tegi metsas imeliku ringi ja mulle näis nagu

oleks ta siia poole jooksnud. Pauka oli tal kannul. Korraga aga kadusid nad mõlemad silmist.

Sulasenaine.

Külap hunt oskab oma jälgi kaotada.

Perenaine.

Oh Jumal, Jumal küll!..

Peremees.

Mis peab nüüd tegema?!.. Mis peab tegema?!..

Sulasenaine.

Nüüd ei ole vist suuremat enam midagi teha.

Perenaine.

Minu lapsuke!.. Minu ainus silmaterake!..

Sulasenaine.

Hunt ei küsi, kas ta ainus, või mitmes oli.

Peremees.

Kuhu see Pauka võis jääda. Kui ta järeljätmata oleks hunti taga ajanud, oleks see lapse maha poetanud.

Sulasenaine.

Mis lust sel Paukal on hunti taga ajada, kui ta nii äranälginud on, et ta vaevalt jalul seisab.

Peremees.

Kui kahju, et Paukast nii vähe sai hoolitud. Praegu oleks võinud ta suureks abiks olla. Ise ei oska ma enam midagi päälle hakata.

Perenaine.

Kas ei ole siis enam mingisugust lootust last päästa?

Sulasenaine.

Loota võib, aga päästa on võimata.

Peremees.

Ma teeksin kõik, kui ma teaksin et sellest midagi kasu oleks.

Perenaine

(langeb murtult peremehe nõjale).

Seda ei suuda ma üle elada...

Sulasenaine
(jääd kuulatama).

Kes sääb krabistab?

13.

Pauka.
(tuleb lapsega metsast).

Peremees.

Pauka!..

Pauka.
(paneb lapse pererahva ette maha ja jääb ootama, mistalle öeldakse).

Perenaine
(haarab lapse).

Minu lapsuke!.. Päästetud!.. Missugune õnn!

Sulasenaine.

Kas ta on ka terve?

Perenaine.

Terve, täiesti terve. Näe, kuidas ta silmakesed naerataavad.

Peremees.

Pauka, mu sõber! Ma olen sinu vastu ülekohtune olnud. Seda tahan ma jälle hääks teha. Kuni oma elu otsani võid sa meie juure jääda ja iga päev tublisti süüa saada.

Pauka.

(kargleb suure häämeelega mööda peremeest üles).

Perenaine.

Nüüd läheme koju.

Peremees.

Pauka, sina kõige ees!

Pauka

(hookseb rõõmsasti hüpates paremale poole, teised lähevad talle järele).

Sulasenaine.

Tea, kuhu see Märt nüüd suikuma jäi?.. (Lonkab teistele järele).

14.

Kriimsilm ja Reinuvader
(hiilivad ettevaatlikult metsast välja).

Kriimsilm.

Lähevad juba. Vaata, kuidas Paukal saba püsti.

Reinuvader.

Teadagi, tema on ju päevakangelane. Saab näha, kas ta ka aumees on.

Kriimsilm.

Mis sa selle all mõtled?

Reinuvader.

Eks ikka tema sõnapidamist, et siia midagi söögipoolist tuua.

Kriimsilm.

Saab näha. Kõht on küll tühi, nagu vana lõõtspill.

Reinuvader.

Ka mulle kuluks õhtu-ooda ära. Ma käisin praegu ka Siili juures. See pobises mulle natuke kõhu pääle ja ma tunnen, et tervis paranema hakkab.

Kriimsilm.

Siis võiksin ma ju väga hästi sind ära süüa.

Reinuvader.

Seda mitte. Kihvt on mul ikka veel veres ja see ei lahku säält niipea.

Kriimsilm.

Väga kahju.

Reinuvader.

Kas sa ei kuulnud praegu mingisugust krabinat. On nagu tuleks keegi metsast. (Jookseb metsa vaatama ja tuleb kohe tagasi). See on sulane Märt. Hirmutame teda natuke. Ta on nii lõpmata arg.

Kriimsilm.

Ma tõmban tal Pauka poomise pärast püksipõhja lõhki.

Reinuvader.

Hoiame põõsa varju. (Peidavad endid põõsataha).

15.

Sulane

(tuleb metsast).

Kriimsilm

(kargab põõsa tagant välja ja haarab sulase pükspõhjast larinal kinni).

Sulane

(karjatab surmahirmus, hark kukub käest maha. Ta tahab paremale poole põgeneda, kuid Kriimsilm veab teda tagurpidi metsa poole. Viimaks pääseb ta ometilahti ja jookseb karjades paremale poole).

Appi, appi, kuuljad-nägijad... Ai-ai-ai... Hunt kis-kus kõik taguotsa puruks.

16.

Reinuvader.

Ha-ha-ha... Parema meelega oleksin ma küll eesel, kui niisugune mees.

Kriimsilm.

Kahju, et ta põgenema pääsis, oleksin hambad veel natuke sügavamale löönud.

Reinuvader

(vaatab paremale poole).

Kas näed, säält tuleb ju Pauka.

Kriimsilm.

Jah, ja suured kompsud kaenlas.

17.

Pauka

(tuleb paremalt poolt).

Hei, kas olete siin?

Kriimsilm.

Siin, sugulane.

Reinuvader.

Nagu räägitud, sõber.

Pauka.

Säh, Kriimsilm, tükk leiba. (Annab suure tüki leiba). Kui sul süda vesiseks läheb, siis võid selle soolase lihakondi pääle närvida. (Annab tubli lihakondi).

Kriimsilm.

Ole terve!

Pauka.

Sulle, Reinuvader, tõin targa nõuande eest ühe kana, kes kogemata tõhu lõksu oli sattunud ja säääl surma saanud.

Reinuvader.

Täna väga. Usun, kui ma selle ära süön, saan otsekohe terveks.

Pauka.

Teate, sõbrad, mind ootavad kodus suurepärased road. Veel vanas eas saan ma rõõmupäevi näha.

Kriimsilm.

Ära siis vahetevahel ka meid unusta.

Reinuvader.

Käsi peseb kätt, sõber.

Pauka.

Mul on vähe aega. Elage hästi. (Ruttab paremale poole).

Kriimsilm ja Reinuvader

(korraga).

Kõige paremat! (Hoiavad oma saagiga metsa poole).

Eesriie.

Ümber rüü.

EESTI KODULE.

Adrienne Lints.

Kasva ja kosu, mu koduke kallis!
 Kaua sa viibisid orjuses hallis. —
 Saatus on pöörde teind, otsas on valu.
 Edasi! Ees sind nüüd ootab uus elu.

Vabadus naeratab! Priiuse kevad
 ehtind su aasad, su metsad, su väljad. —
 Rõõmus on rahvas, kes orjuses ägand,
 põrmust ta uuesti elule ärgand.

Kaduda ilmast ei iial või rahvad,
 kellel on pojad nii tugevad, vahvad,
 tütreid, kel südames püham tunne —
 isamaa armastus. — Vaen vajub unne!

